

۲-۲. ژئوپلیتیک

مفهوم ژئوپلیتیک مفهومی ترکیبی است که در آن سه عنصر اصلی جغرافیا، قدرت و سیاست خصصتی ذاتی دارند. در واقع مسائل موضوعات و پدیده‌های مورد توجه ژئوپلیتیک به گونه‌ای با این سه عنصر ارتباط پیدا می‌کنند. از این رو موضوع ژئوپلیتیک را روابط متقابل بین آن‌ها تشکیل می‌دهد. بنابراین تعریف ژئوپلیتیک عبارت است از: «مطالعه‌ی روابط متقابل جغرافیا، قدرت و سیاست.» در این تعریف جغرافیا در سه حوزه‌ی فضا، محیط و انسان‌ها مورد توجه قرار گرفته است. عنصر سیاست نیز در سه حوزه‌ی ایدئولوژی و اندیشه‌های سیاسی، ساختارها و سیستم‌های سیاسی نظیر دولت‌ها، سازمان‌های بین‌المللی، نهادهای اجتماعی و مدنی و نیز کنش و رفتار سیاسی که از سوی بازیگران در پیش گرفته می‌شود، مدنظر قرار می‌گیرد. هم‌چنین عنصر قدرت که از سوی بازیگران سیاسی اعم از دولت‌ها، سازمان‌ها، افراد و غیره بکار گرفته می‌شود، در مقیاس‌های مختلف محلی، ملی و بین‌المللی، شامل ابعاد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، نظامی، علمی، فناوریانه، ارتباطی-رسانه‌ای و غیره است. (حافظ نیا، ۱۳۷۹، ص. ۸۶-۸۵)

۲-۳. منطقه‌ی ژئوپلیتیکی

منطقه ژئوپلیتیکی بخشی از سطح زمین اعم از فضای خشکی یا آبی و یا تلفیقی از این دو است، که در آن عوامل سیاسی و جغرافیایی دارای تجانس و هویت مشخص با کارکردی مشترک باشند؛ و به همین دلیل از سایر نواحی قابل تفکیک‌اند. این مناطق را می‌توان بستری مناسب برای شکل‌گیری الگوهای فضایی روابط سیاسی دولت‌های درون منطقه‌ای و برون منطقه‌ای قلمداد کرد، که در صورت تکامل می‌توانند به سازه‌ی ژئوپلیتیکی تبدیل شوند. در این شرایط می‌توان در این مناطق فرایندهای هم‌گرایی، واگرایی، ستیز و یا همکاری را مشاهده کرد. (حافظ نیا، ۱۳۸۵، ص. ۱۱۲) در واقع مناطق ژئوپلیتیکی شامل بخش‌های جغرافیایی کوچک در مناطق ژئواستراتژیک هستند که معمولاً از تجانس جغرافیایی و هماهنگی‌های محیط انسانی بیشتری در یک یا همه‌ی زمینه‌های فرهنگی، اقتصادی و سیاسی برخوردارند. (مجتهدزاده، ۱۳۸۶، ص. ۱۹۶)